

Het landelijk gebied de moeite waard
**Structuurschema
Groene Ruimte**

mei 96

Toelichting
PLANOLOGISCHE KERNBESLISSING

4 Ruimtelijk beleid per sector

4.0 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat ruimtelijke uitspraken van de belangrijkste sectoren van het landelijk gebied en de omliggende wateren, voor zover deze nog niet in hoofdstuk 3 zijn opgenomen.

4.1 Land - en tuinbouw

Uitgangspunten van beleid

De algemene doelstelling van het landbouwbeleid, zoals verwoord in de Structuurnota Landbouw, is het bevorderen van een concurrerende, veilige en duurzame landbouw. De twee hoofdthema's van het landbouwbeleid voor de jaren negentig zijn:

- een sterkere gerichtheid op de markt- en kwaliteitseisen;
- het invullen van de algemene milieukwaliteitseisen in de landbouw.

Daarnaast wordt gestreefd naar het verhogen van de produktveiligheid voor de consument en veiligheid voor de omgeving en de werkenden in de land- en tuinbouw.

Voor het structuurschema zijn met name de concurrentiekracht en duurzaamheid van de landbouw van belang.

De ontwikkeling van een concurrerende, veilige en duurzame landbouw brengt grote veranderingen met zich mee. De benodigde aanpassingen van de landbouwstructuur en bedrijfsvoering hebben gevolgen voor het gebruik van de grond en de bedrijfsgebouwen. Dit kan leiden tot andere eisen voor locatie, aard, grootte, vorm en ligging van bedrijfsgebouwen en kavels. Verwacht wordt dat in de bedrijfsvoering een grotere diversiteit zal ontstaan, doordat perspectieven regionaal verschillen, de variatie in deelmarkten toeneemt en agrarische ondernemers verschillend op deze ontwikkelingen reageren.

Het spanningsveld tussen landbouw en andere functies wordt in de toekomst voor een groot deel opgelost door het grote accent in het landbouwbeleid op het fysieke produktiemilieu. Dit biedt de landbouw nieuwe mogelijkheden om zijn functie als beheerder van belangrijke delen van het landelijk gebied te blijven vervullen.

Ontwikkelingen in de maatschappij, de techniek en de markt zijn slechts ten dele voorspelbaar. Agrarische ondernemers moeten adequaat op nieuwe ontwikkelingen kunnen reageren. Het ruimtelijk en landinrichtingsbeleid dienen hiertoe zoveel mogelijk de voorwaarden te creëren. Daarnaast kunnen vanuit het ruimtelijk en het agrarisch milieubeleid ook randvoorwaarden worden gesteld.

Internationale ontwikkelingen

Het inschatten van de effecten van de hervorming van het GLB en de GATT op het toekomstig grond- en ruimtegebruik in Nederland voor de komende tien jaar blijkt niet eenvoudig, daar deze niet los gezien kunnen worden van andere ontwikkelingen. Vooral het milieubeleid speelt in Nederland een belangrijke rol in relatie tot het grondgebruik.

De spanning op de grondmarkt zal als gevolg van de hervormingen van het GLB en afronding van de GATT-ronde, niet wezenlijk wijzigen, omdat:

- De continuïteitsperspectieven van de bedrijven niet drastisch wijzigen als gevolg van de hervorming van het GLB. Een uitzondering vormt de groep

gespecialiseerde stierenmesters. Onduidelijk is nog hoe groot de gevolgen van de noodzakelijke aanpassingen in de rundvleessector zullen zijn voor de inkomens in de (melk)veehouderij. In het algemeen kan echter wel worden gesteld dat de rentabiliteit van de rundvleesproductie er de komende jaren op achteruit zal gaan en de totale rundvleesproductie zal gaan afnemen.

- De introductie van hectaretoeslagen en aan veedichtsheidsnormen gekoppelde premies ertoe leiden dat het markt- en prijsbeleid meer grondgebonden wordt. Deze lijn zal naar verwachting gecontinueerd worden en mogelijk uitgebreid worden naar andere marktordeningen.

Als gevolg van de besluiten van de ministers van Landbouw in mei 1992 over de herziening van het markt- en prijsbeleid (plan Mac Sharry) zullen producenten van granen, fabrieksaardappelen, melk, rund- en schapevlees worden geconfronteerd met prijs en/of quotumdalingen. Hiervan gaat ook een stimulans uit op omschakeling van met name granen en fabrieksaardappelen naar sectoren zonder of met een lichte marktordening zoals de vollegrondsgroenteteelt. Om de overproductie terug te dringen zijn regelingen voor tijdelijke en meer permanente braaklegging aangepast, dan wel geïntroduceerd.

De begeleidende maatregelen bij de hervorming van het markt- en prijsbeleid richten zich mede op het bereiken van een natuur- en milieuvriendelijker landbouw, waarbij de functie van de agrariër als producent en beheerder van natuur, bos, milieu en landschap meer nadruk krijgt.

Agrarisch milieubeleid

Het milieubeleid is gericht op het realiseren van een algemene milieukwaliteit uiterlijk in het jaar 2010. Door de gefaseerde aanscherping van de milieu-eisen ter realisering van de algemene milieukwaliteit wordt het spanningsveld tussen landbouw en andere functies, met name natuur, in de toekomst grotendeels opgelost. Plaatselijk kan het vanwege andere functies gewenst zijn om de algemene milieukwaliteit eerder te bereiken, of om een bijzondere milieukwaliteit te realiseren.

Het agrarisch milieubeleid is verwoord in de Integrale Notitie Mest- en Ammoniakbeleid (voor meer informatie wordt daar naar verwezen).

Het gewasbeschermingsbeleid is gericht op het verminderen van de afhankelijkheid, het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en van de emissie van deze middelen naar het milieu. De doelstelling van het beleid betreft in 2000 een reductie van de emissie naar het milieu van minstens 50 procent ten opzichte van 1985. Daarom en met het oog op het terugdringen van het gebruik van nutriënten zullen de bedrijfssystemen moeten worden aangepast. Met geïntegreerde bedrijfssystemen kan een rendabele productie worden gerealiseerd met een minimale inzet van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten. Een andere mogelijkheid is omschakeling naar biologisch-dynamische of ecologisch landbouw. In de bedekte teelten biedt de combinatie van geïntegreerde bedrijfssystemen en nagenoeg gesloten systemen goede mogelijkheden om de resterende emissie van gewasbeschermingsmiddelen en de emissie van nutriënten sterk te verminderen.

Ruimtelijk beleid uit de Vinex

Het ruimtelijk beleid zal voldoende mogelijkheden moeten bieden voor uitbreiding en nieuwvestiging van agrarische bedrijven en veranderend agrarisch grondgebruik. Andere functies kunnen op basis van ruimtelijke argumenten grenzen stellen aan dit uitgangspunt van flexibiliteit.

In de Vierde nota ruimtelijke ordening extra (Vinex) zijn op rijksniveau de ontwikkelingsmogelijkheden voor de landbouw en de randvoorwaarden voor de flexibiliteit aangegeven. In hoofdstuk 5 is dit uitgewerkt.

Externe produktie -omstandigheden en landinrichting

Een concurrerende en duurzame grondgebonden landbouw stelt hoge eisen aan de produktie-omstandigheden. Verlaging van de produktiekosten blijft van belang voor de land- en tuinbouw. Bij goede produktie-omstandigheden is de omschakeling naar een duurzame landbouw goedkoper, beter en sneller te realiseren. Voor de intensieve teelten is het essentieel dat er voldoende kwalitatief goed water beschikbaar is. Daarnaast kan scheiding van watersystemen tussen landbouw en natuur noodzakelijk zijn vanwege de verschillen in kwaliteits- en kwantiteitseisen. Een goede verkaveling en waterhuishouding zijn dan ook van toenemend belang voor de grondgebonden land- en tuinbouw. In gebieden waar de externe produktie-omstandigheden niet aan de eisen voldoen, kan landinrichting een effectief instrument zijn ter verbetering hiervan en zo goede voorwaarden creëren voor een concurrerende en duurzame landbouw.

Ruimtelijk beleid voor de land - en tuinbouw

De perspectieven om te komen tot een concurrerende, veilige en duurzame landbouw verschillen per sector, regio en bedrijf. De veranderingen in het ruimte- en grondgebruik kunnen dan ook per gebied verschillen. In de meeste situaties kan binnen de randvoorwaarden van het koersenbeleid van de Vinex en van het agrarisch milieubeleid worden volstaan met het uitgangspunt van flexibiliteit. Het is gewenst dat de andere overheden zo weinig mogelijk afbreuk doen aan dit beginsel. In een beperkt aantal situaties is echter aanvullend ruimtelijk rijksbeleid noodzakelijk om de landbouw voldoende perspectief te kunnen bieden. Dit betreft de glastuinbouw, de bollenteelt en de boomteelt. Verder geldt dit voor verschillende sectoren in de waardevolle cultuurlandschappen en voor de veehouderij in de veenweidegebieden en in de zandgebieden.

Strategie glastuinbouw

De ontwikkeling van de glastuinbouw heeft geleid tot sterke concentraties van glastuinbouwbedrijven nabij de grote steden in het westen van het land.

Van de nationale centra in het westen gaat door de concentratie van bedrijvigheid een sterke innovatieve en economische kracht voor de gehele sector uit. Het Zuidhollands Glasdistrict, bestaande uit de deelcentra het Westland en De Kring, is het belangrijkste centrum in Nederland en heeft ook in Europees opzicht een vooraanstaande rol. Het glastuinbouwcentrum Aalsmeer e.o. is voor de bloemen en potplanten toonaangevend in Europa. Het glastuinbouwgebied De Venen in het noorden van het Groene Hart is geheel georiënteerd op het centrum Aalsmeer e.o. en wordt als onderdeel hiervan beschouwd. De overige glastuinbouwgebieden in de Randstad zoals Vleuten-De Meern en Rijnsburg zijn nauw verweven met de glastuinbouwcentra in het Zuidhollands Glasdistrict en Aalsmeer.

Deze nationale centra profiteren het meest van de nabijheid van Schiphol. Ook is hier het arbeidsaanbod relatief gunstig.

Deze gebieden zijn onderwerp van studie in verband met de gewenste herstructurering van de glastuinbouw. Belangrijk is dat er mogelijkheden worden geboden om de bedrijfsstructuur te verbeteren. Daaraan kan met name worden bijgedragen door de ruimte van beëindigende bedrijven die verplaatsen, opnieuw te benutten voor continuerende bedrijven en voor de verbetering van de infrastructuur.

Naast deze nationale centra en het nationaal centrum Venlo e.o., dat door zijn ligging op de vervoers-as naar Duitsland een bijzondere plaats inneemt, zijn er regionale glastuinbouwcentra die van grote betekenis zijn voor de ontwikkeling van de glastuinbouw in de betreffende regio en voor de sector als geheel.

Ruimte vraag en ruimte -aanbod

Ruimte vraag

De ruimtebehoefte wordt veroorzaakt door ontwikkeling van de markt, herstructurering van de sector, omschakeling naar milieuverantwoorde bedrijfssystemen en door compensatie voor woningbouw en/of andere functies.

In de komende jaren wordt een verdere groei van het glasareaal verwacht. Vooral de herstructurering van de sector zal veelal leiden tot een grotere bruto oppervlakte per bedrijf.

Het netto areaal glas bedroeg in 1990 circa 9.800 ha. De prognose voor 2000 bedraagt 11.000 ha en voor 2010 11.600 ha. Er is hierbij geen rekening gehouden met de behoefte aan ruimte voor bedrijfsvoorzieningen en -infrastructuur, landschappelijke aankleding, gebiedsinfrastructuur en dergelijke. De werkelijke ruimte behoefte (brutobehoeft) is circa tweemaal zo groot als de netto ruimtebehoefte.

In deel 3 van de Vinex is aangegeven dat voor 2005 (delen van) glastuinbouwgebieden zullen moeten wijken voor woningbouw in de Randstad. In het Zuidhollands Glasdistrict zal glastuinbouw moeten verplaatst worden voor woningbouw in Wateringen, Ypenburg, Rotterdam Noordrand II en III en enkele dorpen in het Westland. Het glastuinbouwgebied Vleuten-De Meern zal na 2000 moeten wijken voor woningbouw. Daarnaast zal volgens opgave van de provincie voor de woningbouw in Amsterdam-West voor 2000 nog een beperkt areaal glas moeten wijken.

De verplaatsing van deze glastuinbouw voor woningbouw zal gecompenseerd moeten worden en werkt dan ook door in de areaalbehoefte voor glas in het betreffende centrum. Voor Vleuten-De Meern vindt compensatie plaats in de Harmelerwaard. Voor de periode na 2005 is Pijnacker in de Vinex aangeduid als mogelijke ontwikkelingsrichting voor woningbouw. Bij de bepaling van de ruimtebehoefte is hiermee geen rekening gehouden.

Ruimte -aanbod

De ruimte voor glastuinbouw in de bestaande streekplannen in het Zuidhollands Glasdistrict, Aalsmeer e.o. en het Groene Hart is beperkt. Voor het Zuidhollands Glasdistrict is in het streekplan nog circa 2.300 ha voor glastuinbouw beschikbaar; hiervan kan een deel door de glastuinbouw daadwerkelijk worden verworven. Voor Aalsmeer e.o. is de beschikbare ruimte in het streekplan circa 150 ha, waarvan een deel door de glastuinbouw kan worden verworven. In verband met het restrictief beleid voor de glastuinbouw in het Groene Hart (Vinex) moet voor een gedeelte van de autonome groei van de Venen na 2000 in Aalsmeer e.o. ruimte worden gezocht.

Er is met het ingezette beleid voldoende ruimte aanwezig op nationaal niveau voor de ontwikkeling van de glastuinbouw.

Regionale glastuinbouwcentra

Buiten de Randstad zijn vier gebieden die een duidelijke regionale centrumfunctie vervullen. Deze regionale centra zijn geselecteerd op basis van de aanwezigheid van concentratie van glastuinbouw, de afzetstructuur, de aanwezigheid van toeleverende bedrijven en instellingen, de potentie voor verdere groei van het centrum en specialisatie naar teelten. Bij de selectie van deze gebieden heeft ook de aanwezigheid van andere tuinbouwsectoren een rol gespeeld, vanwege de wederzijdse stimulansen op het gebied van toelevering en afzet. Om zelfstandig als regionaal glastuinbouwcentrum te kunnen functioneren, dient het glastuinbouwgebied een minimum omvang van 300 ha netto glas te bevatten. De regionale centra voldoen hieraan met uitzondering van Emmen e.o.

De toekomstige ruimtelijke ontwikkeling

De gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de glastuinbouw is gebaseerd op twee sporen:

Het eerste spoor, handhaven en versterken van de bestaande nationale centra Zuidhollands Glasdistrict, Aalsmeer, e.o., alsmede Venlo e.o. is gekozen vanwege de grote betekenis van deze drie centra voor de innovatieve en economische kracht van de glastuinbouw in Nederland. Handhaving houdt in dat het bestaande glasareaal wordt veiliggesteld. Wanneer dit niet mogelijk is wordt compensatie geboden in of nabij het centrum.

Voor Aalsmeer e.o. geldt dat, wanneer de ontwikkeling van de glastuinbouw in het gedrang komt vanwege de uitbreiding van Schiphol ruimtelijke compensatie zal worden geboden in of nabij het glastuinbouwgebied Aalsmeer.

In het gebied Venlo e.o. liggen opties vanuit verschillende sectoren van rijksbeleid, die vragen om een zorgvuldige ruimtelijke afstemming.

Het tweede spoor voor de gewenste ruimtelijke ontwikkeling van de glastuinbouw is het bieden van ruimte in en aansluitend aan bestaande regionale glastuinbouwcentra.

In het gebied Huissen-Bemmel zal ruimte moeten worden geboden voor de verplaatsing van het glasareaal bij Lent (circa 135 ha bruto) tengevolge van de stedelijke ontwikkeling van Nijmegen ten noorden van de Waal.

Het gebied Emmen e.o. is nog van onvoldoende omvang voor een zelfstandige centrumfunctie. Niettemin liggen hier, gezien de grote groei van de laatste jaren, de uitstekende bedrijfsstructuur en goede kennisinfrastructuur, de beste kansen voor de ontwikkeling van een glastuinbouwcentrum in het noorden van het land.

De ontwikkeling van de glastuinbouw is binnen de in dit hoofdstuk en hoofdstuk 5 geschetste ruimtelijk relevante voorwaarden ook buiten de nationale en regionale centra mogelijk. Daarbij gaat het zowel om gespecialiseerde glastuinbouwbedrijven in lokale centra als om bedrijven met ondersteunend glas zoals boom- en bollenteeltbedrijven.

Instrumenten

Het tuinbouwbedrijfsleven is primair zelf verantwoordelijk voor de realisatie van nieuwe glastuinbouwgebieden. Het Rijk kan een ondersteunende rol vervullen. Door VROM en LNV wordt een nadere verkenning uitgevoerd naar mogelijkheden om verplaatsing van glastuinbouwbedrijven te stimuleren.

Bij de realisatie van nieuwe glastuinbouwlocaties zal nadrukkelijk rekening moeten worden gehouden met voorwaarden voor verantwoorde landschappelijke inpassing.

Strategie bollenteelt

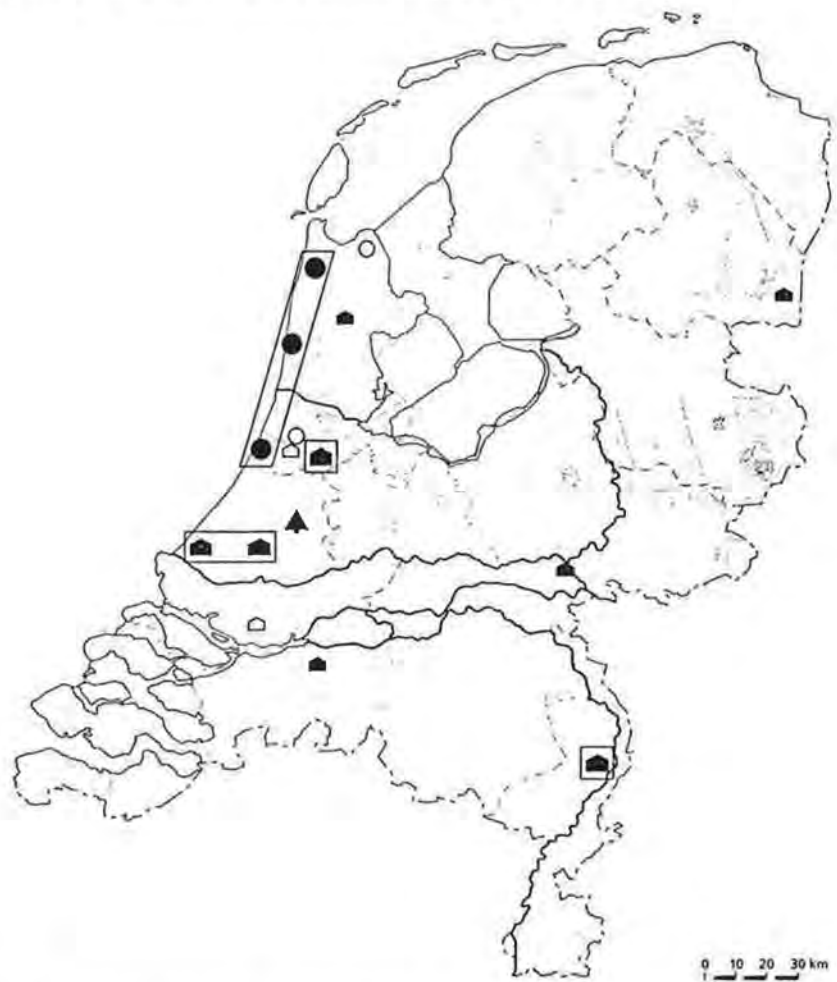
Het areaal bloembollenteelt in Nederland bedroeg in het jaar 1990 ruim 16.000 ha. Hiervan is circa 80 procent in gebruik bij gespecialiseerde bedrijven. Grote concentraties bollengrond liggen in West-Nederland. Verder zijn er kleinere concentraties in Flevoland, Zuidoost-Nederland en Zuidwest-Nederland. De handel in bloembollen is geconcentreerd in de Bollenstreek en de afzet van bolbloemen loopt grotendeels via de veilingen in Aalsmeer en Rijnsburg. In de Bollenstreek is sprake van een sterke verwevenheid van bollenteelt met vaste planten, buitenbloemen en bolbloemen.

De sterke concentratie van de gespecialiseerde bollenteelt in centrum West-Nederland is te verklaren uit de aanwezigheid van zeezandgronden die zeer geschikt zijn voor bollenteelt.

Het centrum West-Nederland bestaat uit de subcentra Noordelijk Zandgebied, Noord-Kennemerland en de Bollenstreek/Zuid-Kennemerland. Dit centrum is onmisbaar voor het functioneren en de ontwikkeling van de overige teeltgebieden.

In de overige gebieden worden de bolgewassen overwegend op zand-, zavel- en kleigronden geteeld. Dit gebeurt in combinatie met akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt of veehouderij (reizende bollenkraam). In tegenstelling tot de per-

figuur 5 land- en tuinbouw en Koersbepaling landelijke gebieden

- nationaal centrum glastuinbouw met internationale betekenis
- regionaal centrum glastuinbouw met nationale betekenis
- uitbreidingsgebied glastuinbouw
- nationaal centrum bollenteelt met internationale betekenis
- uitbreidingsgebied bollenteelt
- nationaal centrum boomteelt met internationale betekenis

Koersbepaling landelijke gebieden (Vinex)

- natuur richtinggevend
- geconcentreerde landbouw richtinggevend
- verbrede plattelandontwikkeling
- mozaïek van landbouw en andere functies